



صداوسیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

در آستانه چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی (۲۳)

رتبه‌های درخشان ایران در حذف اپیدمی بیماری‌های واگیردار

(پوشش نزدیک به صد درصدی واکسیناسیون در کشور ایران تنها تولیدکننده واکسن در خاورمیانه)



فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب‌سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: هدایتی

□ نکات برجسته

- پوشش نزدیک به صد درصدی واکسیناسیون در کشور.
- ایران تنها تولیدکننده واکسن در خاورمیانه است.
- توجه به پوشش عمومی و گستره فراگیر ارائه امکانات، مراکز و خدمات بهداشتی در سراسر کشور.
- موفقیت در ریشه‌کنی بیماری‌های واگیر از جمله فلج اطفال، کزاز، سرخک و سرخجه مادرزادی و کنترل دیفتری و سیاه سرفه، وبا و آنفلوآنزا.
- کاهش چشمگیر میزان بروز بیماری‌های مشترک بین انسان و حیوانات از جمله تب مالت، سیاه زخم، کیست هیداتیک، هاری...
- دسترسی بیش از ۸۵ درصد از جمعیت روستایی و مناطق محروم کشور به خدمات مراقبت‌های اولیه و برابری شاخص‌های بهداشتی در مناطق شهری و روستایی ایران به اذعان یونسف.
- موفقیت در اجرای نظام مراقبت سندرومیک (هشدار سریع بیماری‌های واگیر)، طی شش سال گذشته به عنوان اولین کشور منطقه مدیترانه شرقی که می‌تواند الگویی برای سایر کشورها باشد.

□ مقدمه

دسترسی همگانی به مراقبت‌های بهداشتی اولیه، تأمین سلامتی و بهره‌مندی از زندگی سالم، حق مسلم همه ملت‌هاست، و ایجاد شرایط لازم برای این مهم و حفظ و ارتقای سلامت آحاد جامعه، وظیفه خطیر دولتمردان آن جامعه است. تلاش برای توسعه عدالت در سلامت و درمان بیماریها از مهم‌ترین اقداماتی است که در راستای کیفی‌سازی خدمات‌رسانی در این مجموعه صورت گرفته و جایگاه کشورمان را در استانداردهای جهانی در بسیاری از شاخصها در سطح منطقه سرآمد کرده است. به ویژه در بخش بهداشت، گامهای مؤثری برای کنترل، ریشه‌کنی و حذف بیماریهای واگیر و غیرواگیر صورت گرفته و موفقیت‌های چشمگیری در این زمینه کسب شده است. این گزارش در آستانه چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی مروری دارد بر دستاوردهای جمهوری اسلامی در حوزه بهداشت و واکسیناسیون و مقابله و ریشه‌کنی بیماریهای واگیردار.

– دستاوردهای حوزه بهداشت و واکسیناسیون کشور در جمهوری اسلامی ایران چیست؟

□ ارتقای مراقبتهای بهداشتی اولیه

مراقبتهای بهداشتی اولیه (P.H.C)، اساسی‌ترین گام در رسیدن به هدف «بهداشت برای همه» و جزء لاینفک توسعه اقتصادی و اجتماعی هر جامعه است. رایه مراقبتهای بهداشتی اولیه در کشور با تشکیل گروه‌های سیار مبارزه با مالاریا، سل، آبله و ... در سالهای پس از جنگ جهانی دوم آغاز شد. بعدها طرحهای «سپاه بهداشت» و «تربیت بهدار» اجرا شد. در سال ۱۳۵۱ طرح تحقیقاتی نحوه توسعه خدمات پزشکی و بهداشتی با هدف استقرار یک نظام رایه خدمات و استفاده از نیروهای غیرپزشک در واحدهای محیطی به اجرا درآمد. در اولین سالهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی، سیاستهای اساسی بهداشت و درمان کشور تدوین شد. طی سالهای ۶۲-۶۱ طرح اجرایی شبکه بهداشتی- درمانی کشور تهیه و در سال ۱۳۶۳ برنامه اجرایی گسترش شبکه بهداشتی- درمانی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

خطمشی‌های اصلی مراقبتهای بهداشتی اولیه در ایران عبارتند از: محوریت رایه خدمات بهداشتی اولیه، اولویت مناطق محروم و روستاها بر مناطق برخوردار و شهرها، اولویت پیشگیری بر درمان و اولویت درمان سرپایی بر درمان بستری.

شبکه بهداشتی-درمانی کشور شهرت بین‌المللی دارد و به کرات مورد بازدید و تمجید کارشناسان سازمان‌های بین‌المللی قرار گرفته است.

□ پایان دادن به اپیدمی بیماری‌های واگیر

از اقدامات مهم ایران در پایان دادن به بیماری‌های واگیر می‌توان به اولویت دادن به بیماری‌های قابل پیشگیری با واکسن، ریشه‌کن کردن بیماری‌هایی مانند مالاریا، سل، جذام، بیماری‌های مشترک بین انسان و دام و بیماری‌های ناشی از آب و غذا اشاره کرد. «در ایران، تقویت نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه و مبارزه با بیماری‌ها در اولویت قرار گرفت و در ۴ دهه گذشته دستاوردهای بسیار زیادی در این زمینه داشته‌ایم.»^۱

وضعیت بیماری‌های واگیر در ایران قبل از انقلاب اسلامی

در سال‌های قبل از انقلاب اسلامی پوشش واکسن، کمتر از ۴۰ درصد بود و سالانه بیش از ۱۰۰ هزار مورد مالاریا در کشور ثبت می‌شد و در همه شهرها، موارد ابتلا به مالاریا مشاهده می‌شد و شاهد ضعف نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه و مبارزه با بیماری‌ها و گزارش‌دهی کم و ناقص بودیم. به‌رغم تولید واکسن در ایران در دوران قبل از انقلاب اسلامی، شرایط نگهداری واکسن مناسب نبود.^۲

برنامه ملی واکسیناسیون و ایمن‌سازی

برنامه ملی واکسیناسیون و ایمن‌سازی در برابر بیماری‌های واگیر از سال ۱۳۶۲ در ایران، آغاز شد. مبارزه با بیماری‌ها از طریق واکسیناسیون در طول یک دهه، موفقیت‌های چشمگیری را به همراه داشت و تا کنون، پوشش هر کدام از واکسن‌ها در کشور، کمتر از ۹۵ درصد نیست و شاید بتوان گفت که یکی از بهترین زنجیره‌های سرد در دنیا در ایران وجود دارد.

سال	۵۷	۹۷
پوشش واکسیناسیون	%۴۰	%۹۹

کاهش مرگ و میر کودکان و مادران

میزان مرگ و میر کودکان زیر یکسال در ایران در سال‌های پیش از انقلاب، ۱۰۲ در ۱۰۰۰ کودک بود؛ یعنی از هر ۱۰ کودک ایرانی که متولد می‌شدند، یک کودک زیر یکسال فوت می‌کرد. در زمینه مرگ و میر کودکان کمتر از یکسال و امید به زندگی، وضعیت ایران حتی در بین کشورهای کمتر توسعه‌یافته نیز نامناسب بود. در آن زمان، میزان مرگ و میر نوزادان زیر پنج سال، ۱۷۴ در هر ۱۰۰۰ نفر بود؛ یعنی از هر پنج کودک ایرانی یک نفر تا پنج‌سالگی فوت می‌کرد. اکنون این رقم به ۱۵٫۶ کاهش یافته که رقم بسیار مهمی است. همچنین میزان مرگ و میر ناشی از بیماری‌های عفونی، مادران، نوزادان و تغذیه‌ای، تصادفات و حوادث نیز طی چند دهه اخیر، کاهش یافته؛ گرچه در زمینه پیشگیری از تصادفات هنوز به نقطه ایده آل نرسیده‌ایم.^۳

۱ سخنرانی وزیر بهداشت در اجلاس جهانی آستانه در پتل پایان دادن به اپیدمی بیماری‌ها، پایگاه اطلاع‌رسانی دولت به نقل از وبدا، ۱۳۹۷/۸/۵

۲ همان، ۱۳۹۷/۸/۵

۳. ایران ۲۰، دانشگاه امام حسین ۷، ص

سال	۵۵	۹۷
مرگ و میر نوزادان (نفر در هر هزار تولد)	۱۹۹	۱۰,۶۷
مرگ و میر کودکان زیر یکسال (نفر در هر هزار تولد زنده)	۱۰۲	۱۵,۷۴
مرگ و میر کودکان زیر پنج سال (نفر در هر هزار تولد زنده)	۱۷۴	۱۹,۲۸
مرگ و میر مادران در بارداری و زایمان (نفر در هر ۱۰۰ هزار تولد زنده)	۲۴۵	۲۰,۳

افزایش تعداد تخت‌های بیمارستانی

بر اساس آمار رسمی سال ۵۵، به ازای هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت، ۱,۵ تخت بیمارستانی داشتیم که این نسبت تا سال ۹۱ تقریباً به همین صورت تداوم یافته است. هم‌اکنون به ازای هر هزار نفر حدود ۱,۰۳ تخت بیمارستانی در کشور داریم که حدود ۱۲۰ هزار و ۶۱۲ تخت بیمارستانی می‌شود و تا سال ۱۴۰۴ بر اساس سند ملی درمان ایران، ۷۳ هزار تخت بیمارستانی جدید با تعرفه دولتی و ۴۰ هزار تخت بیمارستانی جدید با تعرفه خصوصی به این تعداد اضافه می‌شود.^۳

همچنین در حال حاضر ۹۸٪ جمعیت شهری و روستایی کشور به مراقبت‌های اولیه بهداشتی دسترسی دارند و میزان جمع آوری و دفع بهداشتی زباله در خانوارهای روستایی به ۷۸,۶۱٪ رسیده است. در حوزه بهداشت روان هم ۴۳,۵ میلیون نفر (معادل ۶۰ درصد) جمعیت کشور تحت پوشش برنامه بهداشت روان قرار دارند.

شاخص‌ها	سال ۵۷	سال ۹۷
تخت بیمارستانی به ازای هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت	۱,۵	۱,۰۳
تعداد تخت بیمارستانی	۵۶۰۰۰	۱۲۸۰۰۰
تعداد خانه‌های بهداشت کشور	۲۵۳۹	۱۷۶۳۶
تعداد مراکز بهداشتی درمانی کشور	۲۸۶۹	۵۴۱۵

■ وضعیت شاخص‌های بهداشت و درمان کشور از نظر یونیسف

صندوق کودکان سازمان ملل (یونیسف) در گزارشی سیستم مراقبت‌های اولیه ایران را ستوده است: «بیش از ۸۵ درصد از جمعیت روستایی و مناطق محروم ایران، به خدمات مراقبت‌های اولیه دسترسی دارند. شاخص‌های بهداشت و درمان در جمهوری اسلامی در سی‌چهار سال گذشته، بهبود فزاینده‌ای یافته است و در حال حاضر از میانگین‌های منطقه‌ای بالاتر است. با توجه به گسترش خانه‌های بهداشت در سراسر کشور، این شاخص‌ها در مناطق شهری و روستایی ایران، با یکدیگر برابر است.»^۴

^۱ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.IMRT.IN?locations=IR>

^۲ اوایل دهه ۶۰

^۳ نگاهی بر دستاوردهای بهداشتی و پزشکی انقلاب اسلامی ایران، حوزه، ۹۷/۶/۲۲ به نقل از پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری.

^۴ همان، ۹۷/۶/۲۲.

■ مدیریت بیماری‌های واگیر^۱

قبل از انقلاب ۷۰ درصد مرگ و میرها بر اثر بیماری‌های واگیر بود و واکسیناسیون برای حدود ۳۰ درصد مردم انجام می‌شد، اما اکنون میزان مرگ و میر ناشی از بیماری‌های واگیر به کمتر از ۱۰ درصد و واکسیناسیون به حدود ۱۰۰ درصد رسیده است.^۲

الف- مالاریا : مالاریا مهمترین بیماری انگلی در ایران است. سابقه مبارزه با این بیماری در ایران، مربوط به ۶ دهه پیش است و این بیماری، همه‌گیر شده بود و در همه شهرها، موارد ابتلا به مالاریا، مشاهده می‌شد. سال ۱۳۵۸ میزان بروز مالاریا درصد هزار نفر، بیش از ۱۰۰ نفر بود. «**از سال ۱۳۸۴، برنامه حذف مالاریا در ایران مورد توجه جدی قرار گرفت.**» در همین سال، ابتلا به مالاریا در کشور حدود ۱۸ هزار مورد بود و اکنون به کمتر از ۵۰ مورد در سال کاهش یافته که این موارد نیز مربوط به استان‌های همجوار با افغانستان و پاکستان بوده و متأسفانه بیشتر موارد ابتلا به مالاریا وارداتی و از کشورهای همسایه است.^۳

میزان شیوع		بیماری واگیر
اکنون در سال ۹۷	ابتدای انقلاب	
کمتر از ۴۰ مورد در صد هزار نفر جمعیت	بیش از ۱۰۰ مورد در صد هزار نفر جمعیت	مالاریا
۱۴ مورد در صد هزار نفر جمعیت	۱۴۲ مورد در صد هزار نفر جمعیت	سل
از ۱۷ سال قبل ریشه کن شده	بر آورد سالانه ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ مورد در دهه ۵۰ ^۴	فلج اطفال
۵۰-۶۰ مورد در سال	۵-۱۰ هزار مورد ابتلا در سال	سرخک
وقوع نزدیک به صفر است.	بیماری کشنده و شایع بود	دیفتری
کمتر از ۱,۵ درصد	۳,۵ درصد	هپاتیت B
از سال ۹۲ تاکنون هیچ موردی گزارش نشده	۱۳ مورد اپیدمی از سال ۴۴	وبا
کمتر از ۱۰ درصد مرگ و میرها	۷۰ درصد مرگ و میرها	مرگ به دلیل بیماری واگیر

ب - سل : با تلاش‌های صورت گرفته در طی سال‌های اخیر، جمهوری اسلامی ایران موفق شده است به هدف اختصاصی سازمان جهانی بهداشت، یعنی موفقیت درمان حداقل ۸۵٪ موارد جدید مبتلا به سل ریوی دست یابد. هم اکنون تعداد موارد ابتلا به سل در ایران به ۱۴ مورد در هر ۱۰۰ هزار نفر در سال کاهش یافته است.^۵ در حالیکه این میزان در ۱۲ سال قبل ۲۲,۶ و در ۴۰ سال قبل ۱۴۲ درصد هزار نفر بوده است.

پ - وبا : این بیماری در ایران سابقه نسبتاً طولانی دارد و از سال ۱۳۴۴ تاکنون شاهد ۱۳ مورد اپیدمی بوده‌ایم. با بهبود شاخصهای توسعه کشور در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی از موارد وبا در کشور کاسته شده و دیگر شاهد بروز اپیدمی‌های وسیع

۱. زارع نژاد (عباس) و...، "سه دهه تلاش؛ در عرصه نظام سلامت کشور"، انتشارات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، اسفند ۱۳۸۷.

۲. شرح دستاوردها و پیشرفت‌های پزشکی ایران، دکتر قاضی زاده هاشمی در برنامه تیترا امشب، ۹۶/۱۱/۲۲

۳. سخنرانی وزیر بهداشت در اجلاس جهانی آستانه در پنل پایان دادن به اپیدمی بیماری‌ها، پایگاه اطلاع رسانی دولت به نقل از وبدا، ۱۳۹۷/۸/ ۵

۴. فراز و فرود تولید و استفاده از واکسیناسیون فلج اطفال در ایران/ فرصت کشورها برای مجهز شدن به تکنولوژی ساخت واکسن تزریقی تا سال ۲۰۱۸،

مهرخانه، ۹۶/۱۱/۲۶

۵. همان، ۱۳۹۷/۸/ ۵

نموده‌ایم. نظام مراقبت بیماری وبا در نظام شبکه خدمات بهداشتی اولیه ادغام شده است و تمام پرسنل بهداشتی - درمانی، آشنایی کامل با چگونگی برخورد با بیماری وبا دارند. به دلیل شناسایی به موقع بیماری و ارائه خدمات مناسب، همواره میزان مرگ ناشی از بیماری کمتر از ۱٪ مبتلایان بوده است. به طوری که به گفته دکتر هاشمی وزیر بهداشت، وضعیت ایران در زمینه بیماری‌های مشترک بین انسان و دام و همچنین بیماری‌های ناشی از آب و غذا، بسیار مناسب است و در ۴ سال گذشته، هیچ موردی از وبا در کشور مشاهده و ثبت نشده است.^۱

ت- آنفلوانزا: با توجه به وضعیت بیماری آنفلوانزا در جهان و خطر ناشی از بروز احتمالی پاندمی آنفلوانزا، مراقبت آنفلوانزا در سه بخش آنفلوانزای فصلی (انسانی) آنفلوانزای پرندگان و پاندمی آنفلوانزا از سال ۱۳۸۲ در دستور کار قرار گرفت. پایگاه‌های دیده‌ور در دانشگاه‌های علوم پزشکی راه اندازی و آموزش‌های گسترده در سطح کشور اجرا شد. در این برنامه، با اولویت به مراقبت از طغیانها و اپیدمیهای تنفسی مشکوک آنفلوانزا و اقدامات مراقبت مرزی (قرنطینه‌های مرزی) و مراقبت بیمارستانی؛ اقدامات وزارت بهداشت در قالب برنامه‌ریزی و هماهنگی، پایش وضعیت و ارزیابی، پیشگیری و محدودسازی، مداخلات بهداشتی و درمانی، فعالیتهای ارتباطی و آموزشی و برنامه جامع مقابله با پاندمی آنفلوانزا طراحی و اجرایی شده است.

■ برنامه گسترش ایمن سازی

برنامه ملی واکسیناسیون و ایمن‌سازی در برابر بیماری‌های واگیر از سال ۱۳۶۲ در ایران، آغاز شد. هم‌زمان با گسترش وسیع شبکه‌های بهداشتی - درمانی، پوشش ایمن‌سازی افزایش یافت. مبارزه با بیماری‌ها از طریق واکسیناسیون در طول یک دهه، موفقیت‌های چشمگیری را به همراه داشت و تا کنون، پوشش هر کدام از واکسن‌ها در کشور، کمتر از ۹۵ درصد نیست و شاید بتوان گفت که یکی از بهترین زنجیره‌های سرد در دنیا در ایران وجود دارد.^۲

■ پوشش کامل واکسیناسیون در کشور

در حال حاضر نزدیک به ۲۵ سال است که همه ساله پوشش واکسیناسیون کودکان بین ۹۵ تا ۹۹ درصد متغیر است. هم‌اکنون پوشش ایمن‌سازی واکسن برای تمام واکسنها به اهداف تعیین شده کشوری یعنی بالای ۹۸٪ جمعیت هدف رسیده است. این درحالیست که در دنیا بسیاری از کشورها هنوز نتوانستند به این سطح از پوشش واکسیناسیون نزدیک شوند. واکسن‌هایی که در برنامه واکسیناسیون ما وجود دارد، با کشورهای توسعه‌یافته هیچ تفاوتی ندارد. حتی در برخی موارد پوشش واکسیناسیون ایران از برخی کشورهای توسعه‌یافته بیشتر است.^۳

■ ایران تنها کشور تولید کننده واکسن در خاورمیانه

در حال حاضر بسیاری از واکسن‌ها را در داخل کشور تولید می‌کنیم و در منطقه خاورمیانه تنها کشوری که واکسن تولید می‌کند، جمهوری اسلامی ایران است. این موضوع موفقیتی بسیار بزرگ است. در عین حال ساختار بسیار خوبی برای ارائه خدمات در کشور شکل گرفته است که امکان دسترسی مردم به خدمات سلامت را در شهر و روستا فراهم می‌کند.^۴

۱. سخنرانی وزیر بهداشت در اجلاس جهانی آستانه در پنل پایان دادن به اپیدمی بیماری‌ها، پایگاه اطلاع رسانی دولت به نقل از وبدا، ۱۳۹۷/۸/ ۵

۲. همان، ۱۳۹۷/۸/ ۵

۳. سه واکسن جدید در راه ایران، دکتر محسن زهرایی رئیس اداره بیماریهای قابل پیشگیری وزارت بهداشت، ایسنا، ۹۷/۲/۱۶

۴. همان، ۹۷/۲/۱۶

■ حذف کزاز، سرخک و سرخجه مادرزادی و کنترل دیفتری و سیاه سرفه

در سال ۱۳۷۶ بسیج ایمن‌سازی کودکان علیه سرخک با واکسیناسیون ۶,۵ میلیون نفر در گروه سنی ۹ ماه تا ۱۵ سال انجام شد. همچنین بسیج واکسیناسیون MR (سرخک، سرخجه) با پوشش ۳۳ میلیون نفر در سال ۱۳۸۲ انجام شد.

حذف کزاز نوزادی از سال ۱۳۷۴ و تعداد مورد صفر فلج اطفال از سال ۱۳۸۰ با اجرای برنامه ریشه‌کنی فلج اطفال تحقق یافته است. البته موفقیت‌های ایران در این زمینه محدود به حذف بیماری کزاز نوزادی نیست بلکه با تلاش خستگی‌ناپذیر محققان و دولت مردان این مرز و بوم سه نوع کزاز دیگر، کزاز ژنرالیزه (شایع‌ترین شکل کزاز)، کزاز موضعی و کزاز سفالیک، از انواع کزاز‌های شناخته شده در ایران، به طور کلی ریشه‌کن شده‌اند.^۱ حذف سرخک و سندرم سرخجه مادرزادی و کنترل دیفتری و سیاه سرفه و همچنین نگهداری وضعیت صفر فلج اطفال تا ریشه‌کنی جهانی از مهمترین برنامه‌های برنامه گسترش ایمن‌سازی است. با توجه به دستاوردهای ارزنده برنامه گسترش ایمن‌سازی، برای نخستین بار جشن حذف، کنترل و ریشه‌کنی بیماری‌های واگیر در سطح ملی در بهمن ماه ۸۷ برگزار شد.

■ ریشه‌کنی فلج اطفال

برنامه ریشه‌کن کردن بیماری فلج اطفال از سال ۱۳۷۳ در ایران شروع شد و ۱۸ سال است که در ایران، هیچ موردی از فلج اطفال مشاهده و ثبت نشده است.

در کشور ما تاریخچه دقیقی از موارد بیماری فلج اطفال در دست نیست اما برآورد می‌شود که در دهه ۵۰ شمسی سالانه بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ مورد بیماری فلج اطفال در کشور رخ داده است. از سال ۱۳۴۶ وزارت بهداشتی وقت ایران برای مبارزه با فلج اطفال اقدام به خرید واکسن خوراکی این بیماری کرد و این واکسن در برنامه جاری ایمن‌سازی کودکان کشور قرار گرفت. مؤسسه رازی از سال ۱۳۴۹ به فکر تهیه واکسن خوراکی فلج اطفال افتاد و در سال ۱۳۵۳ با تلاش‌های پروفسور میرشمسی واکسن خوراکی فلج اطفال ساخت ایران مورد تأیید سازمان بهداشت جهانی قرار گرفت. اما به دلیل پوشش پایین شبکه‌های بهداشتی و درمانی در کشور، واکسیناسیون کودکان علیه بیماری فلج اطفال از پوشش بالایی برخوردار نشد.^۲

در ایران از سال ۱۳۷۳ فعالیت‌های بسیار زیادی برای ریشه‌کنی فلج اطفال انجام شده است. با توجه به گسترش نظام شبکه‌ارایی خدمات بهداشتی-درمانی در تمام نقاط ایران، پوشش واکسن OPV3 از سال ۱۹۹۲ به بعد بالای ۹۵ درصد حفظ شده است. علاوه بر پوشش بالای ایمن‌سازی جاری (چهارنوبت خوراکی در کودکان زیر یک سال)، ایمن‌سازی تکمیلی به صورت خانه به خانه در مناطق مرزی کشور در قالب روزهای ملی ایمن‌سازی، واکسیناسیون، لکه‌گیری حداقل دو نوبت و بدون توجه به سابقه واکسیناسیون قبلی برای تمام کودکان زیر پنج سال صورت گرفته است. تقویت سیستم مراقبت‌های بیماری نیز چشمگیر بوده است. آزمایشگاه ملی فلج اطفال در آخرین بازدید سازمان جهانی بهداشت ۱۰۰ درصد امتیاز لازم از نظر کیفیت آزمایش را دریافت کرده است. با اجرای استراتژی‌های مشخص شده، تا کنون ۱۸ سال است که در ایران هیچ موردی از فلج اطفال مشاهده

۱ ریشه‌کن کردن بیماری‌های صعب‌العلاج پس از انقلاب اسلامی، اطلاعات، ۸۷/۱۱/۱۶

۲. فراز و فرود تولید و استفاده از واکسیناسیون فلج اطفال در ایران / فرصت کشورها برای مجهز شدن به تکنولوژی ساخت واکسن تزریقی تا سال ۲۰۱۸، مهرخانه، ۹۶/۱/۲۶

و ثبت نشده است.^۱ این موضوع توسط سازمان جهانی بهداشت و بر اساس شاخصهای عملکرد برنامه ریشه‌کنی فلج اطفال که در پی کشف هرگونه موارد احتمالی بیماری است، مورد تأیید قرار گرفته است.

ریشه‌کن کردن بیماری سرخک از سال ۱۳۸۲ در کشور آغاز شد و در یک ماه، بیش از ۳۳ میلیون نفر در برابر این بیماری واکسینه شدند و موارد ابتلا به سرخک در ایران از ۱۱ هزار مورد در سال به کمتر از ۲۰۰ مورد کاهش یافت. البته ۴۰ درصد از موارد ابتلا به این بیماری، مربوط به خارج از کشور است.^۲

■ مبارزه با بیماری‌های قابل انتقال بین حیوان و انسان

برای کاهش بیماری‌های قابل انتقال بین حیوان و انسان و کاهش عوارض و میزان کشندگی آنها یکی از برنامه‌های مهم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی «مبارزه با بیماری‌های قابل انتقال بین حیوان و انسان» است. در این راستا جلسات منظم کمیته‌های فنی بیماری‌های هاری، لیشرمانیوز، تب مالت و لپتوسپیروز تشکیل و پروتکل‌های تشخیص، درمان و مراقبت این بیماری‌ها تدوین شده و در کنار فعالیتهای آموزشی شامل تهیه برنامه‌های آموزش تلویزیونی، برگزاری کارگاه‌های متعدد کشوری و استانی، آموزش هاری و... نسبت به اجرای سمینارهای مدون بازآموزی برای پزشکان نیز در این خصوص اقدام شده است. به دنبال فعالیتهای صورت گرفته در این زمینه در طی سالهای اخیر میزان بروز بیماری‌های مشترک کاهش چشمگیر داشته است به طوری که از سال ۱۳۸۶، میزان بروز تب مالت به ۳۰ درصد هزار نفر، لیشرمانیوز جلدی به ۳۵ در صد هزار نفر، سیاه زخم به ۲ درصد هزار نفر و کیست هیداتیک به ۰٫۵۱ درصد هزار نفر کاهش یافته است و مرگ ناشی از هاری نیز به ۱۰ مورد کاهش یافته است.^۳

■ برنامه ملی کنترل ایدز

یک دهه بعد از انقلاب اسلامی نیز، بیماری ایدز در ایران مشاهده شد و از همان ابتدا می‌دانستیم که این بیماری با توجه به وجود اعتیاد در جامعه و قاچاق مواد مخدر از شرق ایران به اروپا، مشکلاتی را برای کشور به وجود می‌آورد.^۴ در مورد کنترل بیماری ایدز با توجه به مشکلات موجود و عدم تشخیص به موقع، دستاوردهای خوبی داشته ایم و در چارچوب برنامه ملی کنترل ایدز به تعهدات جهانی عمل می‌کنیم.

■ اجرای نظام مراقبت سندرومیک

ایران در اجرای نظام مراقبت سندرومیک (هشدار سریع بیماری‌های واگیر)، طی شش هفت سال گذشته، اولین کشور منطقه مدیترانه شرقی شناخته می‌شود و همراه با ۲۲ کشور خاورمیانه و شمال آفریقا آن را اجرا می‌کند. نظام مراقبت سندرومیک در ایران که با بهره‌گیری از رایانه و اینترنت اجرا می‌شود ۱۷۰ بیماری واگیر را به سرعت شناسایی می‌کند و سرعت شناسایی موارد مشکوک، حدود یک و نیم ساعت افزایش یافته است. به گونه‌ای است که به گفته دکتر ترن مین، نماینده دفتر مدیترانه شرقی سازمان بهداشت جهانی، نظام مراقبت سندرومیک ایران به عنوان روش جدید و نتیجه بخش باید الگوی کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا باشد.^۵

۱. سخنرانی وزیر بهداشت در اجلاس جهانی آستانه در پِنل پایان دادن به اپیدمی بیماری‌ها، پایگاه اطلاع رسانی دولت به نقل از وبدا، ۱۳۹۷/۸/۵

۲. همان، ۱۳۹۷/۸/۵

۳. نگاهی بر دستاوردهای بهداشتی و پزشکی انقلاب اسلامی ایران، حوزه، ۹۷/۶/۲۲

۴. همان ۱۳۹۷/۸/۵

۵. نماینده سازمان بهداشت جهانی: نظام مراقبت بیماری‌های واگیر در ایران باید الگوی منطقه باشد، ایرنا، ۹۶/۴/۱۳

■ کلام آخر

دستیابی به دستاوردهای ارزشمند در حوزه بهداشت و سلامت کشور طی سالهای پس از انقلاب، ناشی از تعهد بالا و عزم راستین جمهوری اسلامی ایران در زمینه کنترل بیماریهای واگیر و ایجاد نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه در شبکه بهداشتی و درمانی کشور بوده است که دسترسی همگانی به خدمات بهداشتی اولیه را فراهم کرده است. به گونه‌ای که در بسیاری از شاخصهای بهداشتی همگام و گاه بالاتر از استانداردهای جهانی پیش رفته ایم.

